

UNDERVISNINGS
MINISTERIET

Anbefalinger fra Rådet for demokratisk dannelse

Rådet for demokratisk dannelse blev nedsat af undervisningsminister Merete Riisager i oktober 2018 og har til opgave at styrke arbejdet med demokratisk dannelse på ungdomsuddannelserne.

Maj 2019

Medlemmer af rådet

Kathrine Lilleør (formand), Roula Akkari, Maja Bødtcher-Hansen, Niddal El-Jabri, Yasser Ghanbari, Mogens Bagger Hansen, Thomas Hoffmann, Torben Jakobsen, Mikael Jalving, Kasper Sand Kjær, Gregers Langkilde Madsen, Torben Rugberg Rasmussen, Birgitte Vedersø, Karen West.

Anbefalinger fra Rådet for demokratisk dannelse

Rådet for demokratisk dannelse blev nedsat af undervisningsminister Merete Riisager i oktober 2018 og har til opgave at styrke arbejdet med demokratisk dannelse på ungdomsuddannelserne.

Maj 2019

Layout: Presse- og Kommunikationssekretariatet,
Undervisningsministeriet

Fotograf: Leitorp+Vadskær

ISBN-nummer: 978-87-603-3232-6

© Undervisningsministeriet, maj 2019

Anbefalinger fra Rådet for demokratisk dannelse

Rådet for demokratisk dannelse blev nedsat af undervisningsminister Merete Riisager i oktober 2018 og har til opgave at styrke arbejdet med demokratisk dannelse på ungdomsuddannelserne.

Rådet for Demokratisk Dannelse blev nedsat i oktober 2018, og skal mødes fast to gange årligt for at drøfte to-tre fiktive – men dog genkendelige – cases, hvor det demokratisk dannende læringsmiljø på ungdomsuddannelserne udfordres. Formålet er, at rådet på baggrund af drøftelse af casene kommer med anbefalinger til, hvordan de konkrete situationer bør håndteres. Rådet kom i december 2018 med deres første anbefalinger til to fiktive cases om henholdsvis 'Selvsegregering' og 'Deling af krænkende materiale', som kan findes på rådets hjemmeside. Denne gang har rådet drøftet to fiktive cases om henholdsvis 'Obstruerende adfærd ved fællesarrangementer' og 'Puttemiddage' og krænkende overgangsritualer'. De to cases samt rådets overordnede betragtninger og anbefalinger til henholdsvis undervisningsministeren, ledelserne og lærerne på institutionerne kan læses her.

CASE 1: Obstruerende adfærd ved en samling

På et gymnasium afholdes der samling for eleverne en gang om måneden i skolens kantine. Det er her, skolen formidler forskellige praktiske oplysninger til eleverne. Det er her, de forskellige udvalg fortæller om deres arbejde, og det er også her, at gæster udefra laver korte foredrag for eleverne. Elevrådet har fået lov til at planlægge den næste samling selv. Da der snart er valg til Folketinget, beslutter elevrådet, at nogle unge fra tre politiske ungdomspartier skal have lov at præsentere deres arbejde. Elevrådet har også fået økonomiske midler til at hyre et band, som kan indlede samlingen.

Alle elever synes, at musikken, der indleder samlingen, er fed, og der er god stemning. Bagefter fortsætter programmet med, at ungdomspolitikere kommer på scenen for at fortælle om deres arbejde. Der bliver hurtigt uro blandt de tilhørende elever. Særligt tre drenge fra 2.g er meget forstyrrende. De unge på scenen bliver utrygge og påvirkede af de larmende drenge. Efter noget tid tysser en lærer på dem, men det får dem kun til at larme og grine endnu højere. Sådan fortsætter det resten af samlingen, og på et tidspunkt er der også nogle elever, der kaster plastikflasker mellem stolerækkerne.

Efterfølgende er ungdomspolitikere, der har været på scenen, kede af det. De føler ikke, de har fået plads til at fortælle om deres arbejde. En af lærerne til de tre uromagere spørger dem: "Hvorfor kan I ikke forholde jer i ro under samlingen. I ødelægger det jo for jeres jævnaldrende, som står på scenen". Den ene af de tre drenge svarer: "Jeg kender dem jo ikke. Og jeg er vildt uenig i det, de stod og fyrede af".

Rådets overordnede betragtninger

Der findes både legitim og illegitim aktivisme

Politiske uenigheder er en integreret del af et demokrati, men uenighed skal vises på en legitim måde. Politisk aktive elever skal understøttes i deres engagement – men det er afgørende, at eleverne lærer forskellen på demokratiske og udemokratiske metoder. Deciderede obstruktioner af den demokratiske samtale bør naturligvis stoppes med det samme.

Konstruktiv og respektfuld uenighed er noget, man skal lære

Situationer som den i casen, er et udtryk for unge, som ikke besidder værdier som gensidig respekt, tolerance og

en anerkendende omgangstone, og som mangler værktøjer til at give udtryk for deres mening på en hensigtsmæssig måde. Rådet mener, at det påhviler samfundets voksne at sikre disse værdier og redskaber hos de unge.

Den demokratiske samtale er generelt under pres

Rådet mener, at situationen i casen kan ses som et symptom på en større samfundsproblematik, der også findes andre steder i verden, hvor borgere pga. oplevet manglende indflydelse på politiske beslutninger og mistillid til beslutningstagere bliver politisk apatiske. Den øgede digitalisering har også medført en usund online debatkultur, som i nogen omfang overføres til det fysiske rum.

Rådets anbefalinger til ministeren

Øget fokus på demokratiske kompetencer i den demokratiske dannelse

Rådet noterer sig, at "styrket demokratisk forståelse" er en del af aftalen om styrkede gymnasiale uddannelser fra 2016, hvor aftaleteksten lægger vægt på *opfordring* til deltagelse, *indsigt* i samfundsforhold og *kendskab* til værdier, rettigheder og pligter. Rådet mener, at undervisningsministeren og forligskredsen bag aftalen bør lægge mere vægt på, at demokratisk dannelse ikke kun handler om motivation, viden og værdier – men også om kompetencer og deltagelse. Eleverne skal blandt andet lære at debattere på baggrund af konkret viden om argumentationsteknik, og de skal også lære at være kritiske overfor egne holdninger og konstruktive i mødet med andres.

Rådet mener derfor, at kompetencer til at kunne deltage konstruktivt i den demokratiske samtale skal ekspliciteres og fremhæves yderligere, end det allerede er, i relevante fags læreplaner og vejledninger. Rådet mener desuden, at denne styrkelse af demokratiske kompetencer bør gøre sig gældende for både erhvervsuddannelserne og gymnasierne.

Efteruddannelse i demokratisk argumentation

Rådet opfordrer ministeren til, at der bliver afsat midler øremærket efteruddannelsesseminarer for lærere, hvor de bliver klædt bedre på til at lære eleverne at argumentere lødigt samt til at styrke deres toleranceevne og respekt for andre. Samt at emnet indgår obligatorisk i pædagogikumuddannelsen.

Inspirationsmateriale til undervisning i demokratiske kompetencer

Rådet mener, at Undervisningsministeriet bør udvikle inspirationsmateriale til lærerne, der kan understøtte undervisningen i demokratiske kompetencer. Det kunne eksempelvis være dilemmaspil på baggrund af case-beskrivelser, debatlege eller rollespil. Ministeriet bør desuden producere et idé-katalog med 'best practice'-eksempler fra skoler, der gør en særlig indsats for den demokratiske dannelse.

Demokratisk debatkultur på skolerne

Rådet mener, at Undervisningsministeriet kan understøtte den demokratiske kultur på ungdomsuddannelserne ved fx at være mere proaktiv i forbindelse med forestående valg og lignende. Eksempelvis kunne ministeren formidle inspirationsmateriale til et kommende valg, der aktualiserer arbejdet med demokratisk dannelse og henviser til de steder på fx emu.dk, hvor ledelse og lærere kan finde inspiration til dette arbejde.

Få eksempelvis inspiration fra DUF's guide til udviklingen af politiske arrangementer på ungdomsuddannelser i forbindelse med valg.

[Find den på DUF's hjemmeside.](#)

Rådet anbefaler, at ministeren tager initiativ til at kortlægge debataktiviteterne i forbindelse med valg på ungdomsuddannelserne med henblik på at undersøge omfanget og det eventuelle behov for at udvikle den praksis.

Rådet anbefaler i forlængelse heraf, at ministeren vil arbejde for, at det bliver muligt at afgive sin brevstemme på uddannelsesinstitutionerne, eller at kommunerne som hovedregel henlægger valghandlingen til ungdomsuddannelsesinstitutionerne for at fremme de unges valgdeltagelse.

Rådets anbefalinger til ledelsen

Klare rammer og velforberejdede lærere til at håndtere besøg udefra

Rådet mener, at det er afgørende for elevernes demokratiske dannelse, at de møder politikere og meningsdannere og indgår i anderkende debatter med stor uenighed. Ledelserne skal skabe helt klare rammer og spilleregler for besøg udefra, og skride ind, hvis disse rammer overskrides. Ledelsen bør sørge for, at fællesarrangementer er organiseret grundigt, herunder at der er klare rammer for ansvarsfordeling mellem de involverede lærere og klare procedurer for, hvordan lærerne skal håndtere situationer, hvor elever overtræder de opstillede rammer. Ledelsen har samtidig ansvaret for, at lærerne er

klædt på til at tage dette ansvar, og ledelsen skal sikre, at alle lærere – uanset fag – tager dette ansvar, som ansatte på en almendannende institution. Rådet vil i forlængelse heraf anbefale, at ledelsen pålægger lærerne efteruddannelse om nødvendigt.

Tydelige forventninger til adfærd under besøg udefra og normer for den demokratiske samtale

Rådet anbefaler, at ledelsen gør sig klart, hvilke normer og forventninger man på den pågældende institution har til lærere og elever, hvad angår udmøntning af demokratisk dannelse på skolen. I den forbindelse anbefaler Rådet, at ledelsen inddrager lærere og elever, herunder elevrådet, i formuleringen af en række normer for besøg udefra og for den demokratiske samtale generelt. På den måde sikres det, at både lærere og elever kender til og har forståelse for institutionens normer, samt at de føler et medejerskab over dem.

Få eksempelvis inspiration til gode rammer for besøg udefra i Kodeks for samfundsenegerende ungdomsorganisationers adgang på ungdomsuddannelser.

[Find det på DUF's hjemmeside.](#)

gennemdiskutere synspunkter, man ikke nødvendigvis selv deler.

Ansvarlige lærere i forbindelse med besøg udefra – før, under og efter

Rådet mener, at alle lærere, der deltager i besøg udefra, skal være bevidste om deres rolle og ansvar i forhold til at sikre, at besøget bliver præget af gensidig respekt. Det betyder, at lærerne, på baggrund af ledelsens anvisninger, skal rammesætte arrangementet tydeligt for eleverne og skride ind, hvis disse rammer overskrides. Det betyder også, at lærerne skal arbejde på, at eleverne forstår, hvordan de kan give deres mening til kende på en legitim måde, ligesom de skal vejlede eleverne, hvis de planlægger en demonstration eller anden aktivisme. Ideelt set samler læreren op på besøget i den efterfølgende time.

Rådets anbefalinger til lærerne

Konstruktiv meningskonflikt i undervisningen

Rådet konstaterer, at lærere i deres læringsaktiviteter naturligvis arbejder med kontroversielle emner i undervisningen og med at skabe konstruktive meningsudvekslinger. Læreren har til alle tider haft pligt til at være et godt forbillede for sine elever, hvad angår respekt for politiske modstandere og anderledes livsanskuelser. Da ikke alle elever er bekendt med den danske tradition for demokratisk dannelse, opfordrer Rådet læreren til at være særlig opmærksom på egen forudindtagethed, så læreren mindsker risikoen for at italesætte bestemte personer, grupper, holdninger, livssyn eller politiske partier på en nedsættende måde. Rådet mener, at det er afgørende, at læreren skaber et samtaleforum, hvor eleverne er trygge ved at udtrykke deres holdninger og

CASE 2: "Puttemiddage" og krænkende overgangsritualer

På et nordsjællandsk gymnasium har der i en årrække været en tradition for, at grupper af 3.g drenge afholder private festmiddage, hvortil udvalgte piger fra 1.g er inviteret til at deltage. Pigerne udvælges via en Facebookgruppe, hvor 3.g'erne foreslår flotte piger i 1.g til "optagelsesprøve". "Prøven" holdes privat uden for skoletiden, og den består af en række spørgsmål med seksuelle undertoner til de piger, der har indvilget i at møde op til prøven. Spørgsmålene går bl.a. på, hvilket tøj de vil tage på til middagen, og pigerne skal vælge mellem en række seksuelt betonedede "øvelser", som de gerne vil gennemføre til middagen, samtidig med at de fungerer som tjenere for 3.g'erne. Pigerne siger til eller fra, om de vil deltage i middagen, som er forbundet med stor prestige. Der er de foregående år blevet delt billeder og videoer fra middagen af stærkt seksualiserede situationer blandt 3.g elever, og billedmaterialet spredtes hurtigt blandt mange elever på skolen og videre ud på de sociale medier.

På baggrund af den offentlige debat om "puttemiddage" har ledelsen indskrevet i skolens studie- og ordensregler, at der ikke må afholdes "puttemiddage" og tilsvarende sociale arrangementer, selv om de afholdes privat, da de har en uheldig indvirkning på undervisningsmiljøet, herunder ordenen og samværet på skolen, jf. bekendtgørelsen om studie- og ordensregler.

En større gruppe 3.g elever, både piger og drenge, har på de sociale medier og i elevrådet rejst en kritik af skolens ledelse, som de anklager for at blande sig i elevernes private forhold og ødelægge en god tradition, der er med til at sikre skolens ry og rekruttering af nye elever. De understreger, at både piger og drenge deltager helt frivilligt i middagen. De skriver, at der ikke foregår grænseoverskridende ting til festerne, og at der ikke har været nogen tilfælde af anklager om ydmygelser eller diskrimination. Det er den enkeltes ret at sige nej til at deltage i både udvælgelse og selve middagen. De fremhæver, at middagen ikke har negativ indvirkning på skolens undervisningsmiljø, og de opfordrer bredt skolens elever til ikke at bakke op om skolens orienteringsaften i januar måned for kommende ansøgere, hvis ikke bestyrelse og ledelse ændrer studie- og ordensreglerne.

Rådets overordnede betragtninger

Konteksten er afgørende

Rådet mener, at konteksten er altafgørende, når ledelserne skal tage stilling til elevarrangerede aktiviteter, der formelt foregår uden for skoletiden. Når konteksten er, at de deltagende eleverne er med, i kraft af deres tilknytning til skolen, er det et anliggende for skolen, og studie-

og ordensreglerne samt ledelsens tydeliggjorte normer skal derfor overholdes.

Casen er et udtryk for den menneskelige tendens til at skabe sociale hierarkier og behovet for overgangsritualer. Rådet anerkender, at mennesker har behov for at skabe overgangsritualer, men det er et problem, når disse

ritualer bliver krænkende og ekskluderende og forstærker sociale hierarkier. Mange unge – og en del voksne – mangler desuden bevidstheden om, at demokratiske værdier såsom ligestilling mellem kønnene, er historisk betingede og aktivt skal anerkendes som gyldige af hver generation for at vedblive.

Rådets anbefalinger til ministeren

Køns- og ligestillingsundervisningen

Rådet noterer sig, at ligestilling mellem kønnene har fået en mere fremtrædende rolle i formålsbestemmelserne for de gymnasiale uddannelser, og er skrevet frem i læreplanen for samfundsfag på c-niveau, som er obligatorisk for alle elever på de gymnasiale uddannelser. Rådet noterer sig også, at der på erhvervsuddannelsernes grundforløb allerede undervises i seksuel sundhed, prævention, krop, køn og identitet i faget samfund og sundhed. Rådet mener alligevel, at det er centralt for den demokratiske dannelse, at ministeren og ministeriet også fremadrettet har styrket fokus på køn og ligestilling. Rådet foreslår således, at dette område i højere grad skal prioriteres i undervisningen af de unge.

Digital social identitetsdannelse og overgangsritualer

Rådet mener, at digitaliseringen af unges sociale liv stadig er så ny og omfattende en omvæltning, at der er behov for mere viden om, hvordan det påvirker identitetsdannelsen og det sociale liv på ungdomsuddannelserne, herunder i forhold til skabelsen af krænkende overgangsritualer. Rådet anbefaler ministeren at befordre midler til mere forskning på området.

Rådet mener, at ministeren bør opfordre skolerne til at dele gode erfaringer med velfungerende overgangsritualer. Ministeren kan eventuelt bede ministeriet iværksætte indsamling af gode eksempler, som deles med skolerne.

Rådets anbefalinger til ledelsen

Elevernes involvering i formuleringen af skolens normer

Rådet anbefaler, at eleverne bør inddrages i formuleringen af skolens normer, så der skabes medejerskab og dybere forståelse for, hvorfor normer er vigtige og til

både fællesskabets og den enkeltes fordel. Ledelsen skal derefter tydeliggøre normerne og være omhyggelig med at tilse, at de overholdes.

Positive overgangsritualer

Rådet mener, at ledelsen først og fremmest skal forhindre, at overgangsritualer og andre traditioner fører til eksklusion eller social nedgørelse. Derudover bør ledelsen understøtte, at der skabes nogle rammer, inden for hvilke eleverne kan planlægge og videreføre gode og formålstjenlige traditioner og ritualer på skolen. Ledelserne skal være opmærksomme på, at der nemmere kan opstå skadelige sociale strukturer, hvis en for smal og autonom elevkreds får lov at arrangere fester, ritualer og lignende – det kunne eksempelvis være et festudvalg, hvor kun elever med høj socialstatus lukkes ind af de siddende elever.

Rådet mener, at samtlige uddannelsesinstitutioner har brug for en særlig ledelsesindsats, der forebygger social nedgørelse eller destruktive sociale strukturer.

Rådet mener desuden, at alle skoler bør have køns- og ligestillingsudvalg, der faciliteres af ledelsen med deltagelse fra ledelse, lærere og elever.

Få eksempelvis inspiration til arbejdet med sociale dynamikker på sociale medier i den gratis e-bog Like.
Download den gratis på digitaluddannelse.org.

Rådets anbefalinger til lærerne

Ritualers magt og faldgruber

Rådet anbefaler, at undervisningen i fag som samfundsfag, psykologi, religion på de gymnasiale uddannelser og faget samfund og sundhed på erhvervsuddannelserne skal skabe et læringsrum, hvor eleverne kan reflektere over og lære at forstå de sociale dynamikker og stærke magtforhold, der findes i skolens egne overgangsritualer eller traditioner, som fx ”puttemiddage”.

Rådet understreger, at det er vigtigt, at læreren skaber

mulighed for diskussion af elevernes egne ritualer og de konkrete udfordringer, man har på skolen, således at den enkelte elev får mod til at sige fra overfor krænkende adfærd og socialt pres.

Rådet mener, at lærerne skal ruste elevernes kropslige integritet, så de kan stå imod den overdrevne kropsfiksering og den undertrykkende seksualisering af populærkulturen.